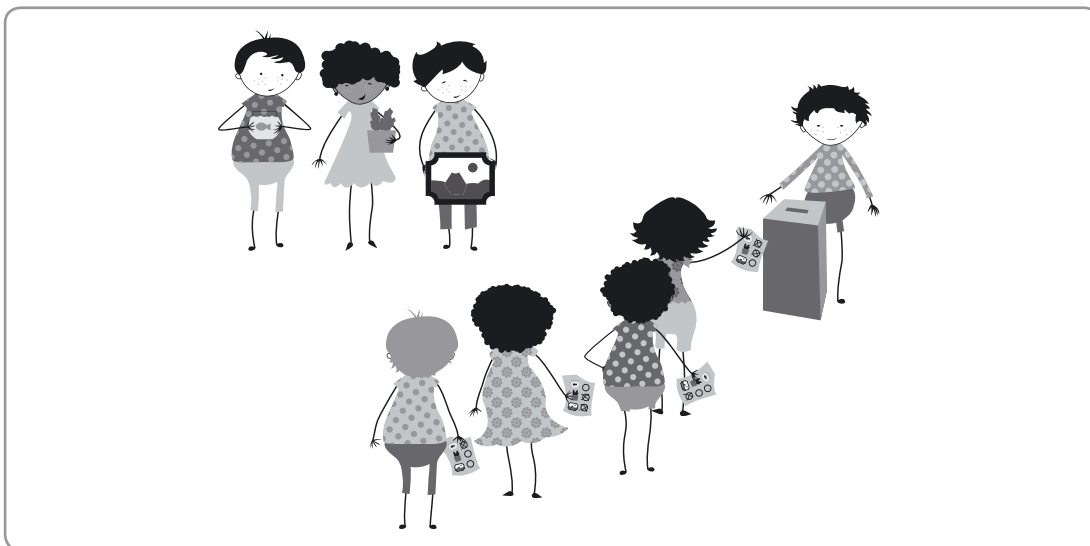

2. DEMOCRÀCIA

És vital promoure la cultura de la democràcia i els drets humans entre infants i joves, ja que el comportament i les actituds són forjades en etapes primerenques i són decisius a l'hora de determinar la seva implicació en afers públics en el futur.

Conclusions del Consell d'Europa al «Fòrum sobre el Futur de la Democràcia», juny del 2007.

Què és la democràcia?

Mai abans a la història d'Europa la democràcia havia estat tan estesa i ferma arreu del continent com al tombant del segle XXI. La majoria de les societats europees són considerades democràtiques si es fonamenten en els principis de sobirania de la ciutadania, transparència en la presa de decisions i un govern responsable. És difícil assolir plenament aquests principis, però tot i així, podem dir que en general aquestes són les directrius del desenvolupament de la democràcia en l'Europa actual.

La paraula *democràcia* ve del mot grec antic *demos*, que significa «gent, persones, poble», i *kratos* «poder», és per això que la democràcia és sovint descrita com «el poder del poble»: un sistema de governar determinat per les persones que han d'obeir les seves lleis. Avui dia la majoria de persones i països consideren la democràcia l'únic sistema de govern vàlid i viable.

La democràcia es basa en dos principis fonamentals:

- El principi de l'**autonomia individual**: cap persona ha de ser sotmesa a lleis imposades per altres.
- El principi d'**igualtat**: tothom ha de tenir les mateixes oportunitats d'influir en les decisions que afecten la societat.

Altres formes de govern vulneren tots dos principis, ja que el poder és en mans d'una sola persona o d'una certa classe social, que pren decisions en nom de la resta de la població. Per exemple, una oligarquia és governada per un petit grup privilegiat i distingit per qualitats com la riquesa, la família o els poders militars. En una plutocràcia, el govern és controlat pels rics i en una dictadura per un sol individu. En aquestes altres formes de govern ni l'autonomia individual ni la igualtat són respectades.

La democràcia pot prendre moltes formes. En una **democràcia directa**, per exemple, els ciutadans participen personalment en la presa de decisions. La forma més estesa de democràcia, però, és la **democràcia liberal** o representativa, en la qual els ciutadans escullen els representants que crearan les lleis i les polítiques i designaran els funcionaris de l'Estat. En teoria, la democràcia liberal o representativa implica l'elecció lliure i justa d'un govern mitjançant el vot majoritari de la població representada i es caracteritza per estar fonamentada en l'estat de dret, la separació de poders i la protecció dels drets humans i de les minories. L'estat de

dret és el principi segons el qual el govern i el poder judicial funcionen d'acord exclusivament amb les lleis escrites i està estretament relacionat amb el principi de separació de poders, pel qual el poder legislatiu (parlament), l'executiu (govern) i el judicial (els tribunals) actuen independentment l'un de l'altre. En un govern democràtic els drets humans representen un sistema de valors comú, d'aquesta manera, qualsevol mena de grup que no sigui representat, com ara els infants, les dones, els immigrants, les minories ètniques o religioses, etc., és protegit de la discriminació i se'n fomenten la identitat i la participació.

El terme *democràcia* designa un tipus de societat concreta —tant a escala local com nacional—, així com un tipus de govern determinat proporciona el mètode de govern més just per a la majoria de persones, la màxima igualtat, i l'oportunitat a la major part de la població d'adoptar-hi un rol actiu en comptes d'un de passiu. Es caracteritza, a més, per un imperatiu moral: protegir i fomentar els drets humans de cada individu, grup i comunitat de la societat. Com que una societat democràtica busca constantment resoldre problemes socials per al benefici del major nombre de persones, és altament probable que les decisions que es prenguin siguin respectades per la població.

Democràcia a la pràctica

Les democràcies són diferents les unes de les altres i cap d'elles es pot considerar un model per a la resta ja que els governs democràtics poden prendre moltes formes, ja siguin presidencials (com a França, Romania o Rússia) o parlamentaris (com al Regne Unit, Eslovàquia o Espanya). Altres com Alemanya tenen estructures governamentals federals, alguns sistemes electorals són proporcionals, mentre que d'altres són majoritaris. Els principis comuns, però, són la igualtat de tots els ciutadans i el dret de cada individu a l'autonomia personal sempre tenint en compte que això no significa que tothom pugui fer allò que li plagui. L'autonomia personal implica que el sistema governamental assigna igualtat de vot a tots els ciutadans i reconeix que cada individu és capaç de prendre decisions independents i té dret que es tingui en compte la seva voluntat. A partir d'aquí, la resta depèn en gran mesura de la iniciativa i participació de cadascun dels ciutadans.

Les democràcies es diferencien notablement en el grau en què respecten la igualtat i permeten que la ciutadania influeixi en les decisions que s'hi prenen. Ens podem trobar amb casos de democràcia en què les persones que viuen en la pobresa tinguin menys veu, les dones, que són menys presents al panorama públic, tinguin menys oportunitats per prendre decisions, fins i tot aquelles que les afecten específicament a elles, i que alguns grups especials, com ara els infants i treballadors estrangers poden no tenir dret a vot. Quan això passa, la majoria de les persones sent que aquestes lleis els les han imposat uns directius del govern que han estat elegits, però que no representen els seus interessos. Aleshores, on són els principis bàsics de la democràcia? Fins a quin punt podem sentir que les lleis i les decisions governamentals ens pertanyen?

La democràcia mai és perfecta ni completa. Karl Popper fins i tot va dir: «*Democràcia* és una paraula per a una cosa que no existeix». Tot i que probablement és una exageració, és cert que la democràcia genuïna és un model ideal i depèn de les persones determinar fins a quin punt volen que la seva societat s'assembli a aquest estat ideal.

La democràcia només funciona si la ciutadania és activa

Una societat democràtica és més que un govern escollit democràticament i un sistema d'institucions nacionals, ja que unes autoritats independents i locals fermes, una societat civil oberta i activa en els àmbits nacional i local i un sistema de valors democràtic en els àmbits laborals i escolars també són manifestacions clau d'una societat democràtica.

La democràcia és un procés pràctic que ha de nodrir-se cada dia i a tot arreu; és per això que pot funcionar d'una manera més efectiva i servir millor als interessos de la ciutadania si la gent fa demandes, exerceix pressió i controla les accions del govern constantment. A la societat actual les organitzacions no governamentals (ONG) i els mitjans de comunicació són els canals de control clau per als ciutadans.

Democràcia és molt més que un codi electoral. És un codi de comportament, una actitud i un estat mental.

Terry Davis, discurs preliminar a la Universitat d'estiu per la democràcia, organitzada pel Consell d'Europa, 2006.

Les ONG poden defensar, educar i mobilitzar l'atenció entorn de les principals qüestions públiques i controlar el comportament del govern o altres òrgans governamentals. Mitjançant les ONG, per tant, la ciutadania pot ser la força conductora i l'agent principal del canvi cap a un món més democràtic.

Els mitjans de comunicació tenen una funció molt important a les societats democràtiques ja que transmeten informació i opinions de diversos actors socials i serveix d'organisme de control a la ciutadania. Aquesta funció, però, només és possible si els mitjans són lliures d'influències i interessos corporatius o governamentals, valoren el servei públic i es prenen el seu paper seriosament.

Què falla a la democràcia?

Actualment, a l'inici del segle XXI hi ha un interès generalitzat sobre l'estat de la democràcia. A moltes societats democràtiques europees, però, hi regnen el malcontentament polític i l'escepticisme i això fa que la població sovint cregui que l'elit política es permet el luxe de menysprear la voluntat de les persones. Alguns aspectes que s'han desenvolupat contradictòriament a la democràcia, com les desigualtats socials acusades i la corrupció, causen una frustració i un enuig que poden portar a un populisme que es vegi encoratjat pels mitjans de masses. Si això passa, la ciutadania sovint se sent impotent i desanimada a l'hora de prendre un rol més actiu a la societat.

Aquestes preocupacions sobre l'estat de la democràcia que minen el procés democràtic es basen sovint en els nivells de participació a les eleccions, que han davallat significativament arreu d'Europa durant els últims quinze anys i que semblen indicar una manca d'interès i d'implicació per part de la ciutadania.

La participació electoral del jovent és especialment baixa i hi ha una creixent diferència entre la participació de la població jove i la d'altres grups d'edat. Tot i que aquesta discrepància no significa necessàriament que la gent jove no votarà més activament quan sigui més gran, els seus interessos ara per ara són menys representats a les eleccions. Arreu del món el jovent cada cop és més exclòs de les institucions democràtiques i les estructures tradicionals de la vida política, com ara partits polítics, sindicats o centres de lleure juvenil.¹

Tot i que indubtablement aquests són problemes seriosos, altres estudis² indiquen que noves formes de participació estan creixent entre grups de pressió, campanyes, iniciatives cíviqes específiques o òrgans consultius. La societat civil global i l'activisme a Internet són noves formes flexibles de participació cívica basada en les oportunitats que brinda el desenvolupament tecnològic. La població jove es mobilitza fàcilment entorn de qüestions concretes, com per exemple, la guerra a l'Iraq al Regne Unit o la Revolució Taronja a Ucraïna. A més, l'opinió política també pot ser expressada mitjançant l'art o l'esport, manifestant preocupacions mediambientals, els drets de les dones, o boicots dels consumidors. Aquestes formes de participació són tan essencials per al funcionament efectiu de la democràcia com la participació electoral. Les eleccions, al cap i a la fi, són una forma molt bàsica d'assegurar que els interessos de les persones són fidelment representats perquè quatre o cinc anys entre les eleccions és molt de temps per esperar a tornar a exigir responsabilitats als governs. Una participació diària és clau a la democràcia i comença a escala local; per això, cal fer esforços constants per millorar la participació, especialment la de la gent jove.

REFLEXIÓ: *Coneixes alguna ONG o iniciativa ciutadana a la teva comunitat que els últims anys hagi influït amb èxit en una decisió, ja sigui a la mateixa comunitat o al Govern?*

Un altre dels punts febles importants de les democràcies europees és la representació de les minories, especialment d'aquelles que pateixen exclusió social. Thomas Hammarberg, Comissari europeu de Drets Humans, va dir recentment que la impotència és el gran problema d'aquests milions de persones...

«...que són desplaçades; que no tenen els mitjans per buscar assessorament legal; que s'enfronten a barreres lingüístiques quan volen ajuda; que són reprimides pel seu propi grup cultural o atrapats

entre dos estils de vida diferents; que viuen clandestinament i temen donar-se a conèixer; que són aïllades per la seva discapacitat; que són grans, ho han perdut tot i són massa fràgils per començar de nou; que pertanyen a minories que són el blanc de la xenofòbia o l'homofòbia.»³

En una societat on els governs són escollits per majoria i els sistemes electorals funcionen mitjançant la llei de «qui guanya s'ho queda tot», és especialment difícil que les minories aconseguixin una representació real, per tant, la conscienciació a favor de la igualtat i la inclusió social de les minories és essencial per aconseguir un govern democràtic.

Al segle XXI, diversos desenvolupaments socials i econòmics han influït en el concepte i la pràctica de la democràcia. La integració europea i interdependència global, el desenvolupament tecnològic i la creixent influència dels mitjans de comunicació poden resultar factors positius en l'evolució de la democràcia, però també poden malmetre les estructures democràtiques tradicionals, així com també poden trastornar l'equilibri de la societat el ràpid canvi demogràfic i la migració intercultural. És important, doncs, aprofitar les oportunitats que ens ofereixen aquests fenòmens i construir a partir d'aquestes per poder desenvolupar la democràcia i fer-la més forta.

REFLEXIÓ: *Creus que la tecnologia d'Internet facilitarà noves tècniques a qui hagi de prendre les decisions per consultar directament a la població sobre qüestions locals o nacionals?*

Com i per què hem d'ensenyar la democràcia als infants?

Perquè la democràcia continuï prosperant, els infants han d'aprendre a valorar-la com una manera de viure. Les habilitats necessàries per construir una democràcia no es desenvolupen automàticament en els infants i cal que els les ensenyem, cosa que significa preparar-los per convertir-se en ciutadans que conservaran i donaran forma a la democràcia en el futur. Per tant, la democràcia hauria de ser un aspecte clau en totes les formes d'educació a l'edat més primerenca possible.

D'acord amb Lianne Singleton, assessora educativa australiana, els educadors han de tenir la convicció que és possible viure la vida democràticament tant a la societat com a l'entorn dels infants. Han d'ajudar-los a entendre que cap democràcia ni cap govern són perfectes i que cap ideologia és inqüestionablement certa. En una democràcia sana, els ciutadans qüestionen les motivacions dels seus líders i en controlen les activitats.

Ensenyar per la democràcia és ensenyar sobre una societat inclusiva. Aquesta societat reconeix tots els membres independentment [...] de la seva situació o estatus [...] i reconeix la diversitat entre els seus membres i els fa sentir part de la comunitat.⁴

Educar per la democràcia consisteix en estimular la curiositat, el diàleg, el pensament crític i la capacitat de fer crítica constructiva. Convé que els infants aprenguin a responsabilitzar-se de les seves accions i aquests resultats educatius són possibles només mitjançant l'acció. Certament, els infants han d'entendre els conceptes clau de la democràcia, però viure i actuar en un entorn democràtic és l'única i la millor pràctica possible. Escoles, institucions, centres de lleure infantil i organitzacions i, fins i tot famílies que respecten els principis de la democràcia i les seves estructures són els millors models per ajudar els infants a aprendre en què consisteix la democràcia. És per aquest motiu que els principis democràtics han d'impregnar les estructures de l'escola i el pla d'estudis, i han de ser la pràctica habitual en les relacions a l'escola. Els educadors han de mostrar respecte als infants mitjançant l'aplicació de la mediació entre iguals i òrgans de presa de decisions formats pels infants mateixos, confiant en ells per organitzar les seves pròpies activitats i donant-los l'oportunitat d'investigar assumptes determinats, dialogar, formular la seva opinió, debatre i proposar estratègies per tractar els conflictes i aconse-

guir objectius raonables. Aquest tipus d'experiències de participació són especialment estimulants per als infants, ja que els ajuden a entendre que la participació és un esforç que té recompensa.

Hi ha molts bons exemples arreu del món sobre com construir estructures democràtiques a l'entorn natural dels infants. El programa del Consell d'Europa «Educació per a una ciutadania democràtica» ha generat pautes i ha recollit bons exemples per a la construcció d'una democràcia escolar i una **governabilitat democràtica**. D'una banda, *governabilitat* aquí demostra la franquesa de les institucions educatives i organitzacions on els participants (mestres, infants, pares, propietaris) dialoguen, negocien i prenen decisions al final del procés. De l'altra, *democràtica* indica que aquesta governabilitat està basada en els valors dels drets humans, l'apoderament i la participació de tots els actors: infants, adults, pares i treballadors de les institucions.

Democràcia i documents sobre drets humans

Els drets humans i la democràcia són conceptes recíprocs. Els primers constitueixen la base de qual-sevol sistema democràtic, i els estats han de defensar-los i garantir-los. D'altra banda, els drets humans són independents dels estats: són inalienables, pertanyen a totes les persones per l'únic motiu de ser humans. Tot i així, només les estructures democràtiques poden protegir els drets de les persones i tant els drets humans com la democràcia estan en constant evolució.

ASSOCIACIÓ D'EDUCADORS EN DRETS HUMANS
Impressió amb finalitat educativa descarregada
des del web aheadedu.org/PetitCompass

Recursos d'utilitat

- BACKMAN, Elisabeth; TRAFFORD, Bernard, *Democratic Governance of Schools*, Consell d'Europa, 2007.
- BOMAN, Julia, *Challenges to Democracy in Today's Europe, Synthesis of plenary sessions and workshops*, Consell d'Europa, 2006.
- FORBRIG, Joerg, *Revisiting youth political participation*, Council of Europe Publishing, 2005: <http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/documents/EKCYP/Youth_Policy/docs/Citizenship/Research/Revisiting_youth_politica.pdf>
- *The Future of Democracy in Europe, Trends, analysis and reforms*, Green Paper for the Council of Europe, Consell d'Europa, 2004: <http://www.coe.int/t/dgap/democracy/activities/Key-Texts/02_Green_Paper/GreenPaper_bookmarked_en.asp>
- GOLLOB, Rolf; Kampf, Peter, *Exploring Children's Rights: Nine Short Projects for Primary Level*, Consell d'Europa, 2007.
- KOVACHEVA, Sýyka, «Will Youth Rejuvenate the Patterns of Political Participation?» Forbrig, Joerg (ed.): *Revisiting Youth Political Participation, Challenges for research and democratic practise in Europe*, Council of Europe Publishing, 2005.
- *Revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life*, adoptada pel Congrés de Poders Locals i Regions d'Europa 2003: <http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Publications/Have_your_say_en.pdf>
- SINGLETON, Lianne, *Discovering Democracy, Teaching democracy in the primary school*: <http://www.abc.net.au/civics/democracy/pdf/td_primary.pdf>

Pàgines web d'utilitat

- Discovering Democracy resources: <<http://www.civicsandcitizenship.edu.au/cce/default.asp?id=9180>>
- Electoral Education for Children: <<http://aceproject.org/electoral-advice/archive/questions/replies/493883939>>
- Elections in Europe: <<http://www.election-europe.com/accueil>>
- Election Resources on the Internet: <<http://electionresources.org/other.html>>
- International Institute for Democracy: <<http://www.civilsoc.org/elctnrc/ngo-dev/iid.htm>>
- Voices of Youth: <<http://www.unicef.org/voy>>

Referències

- 1 FORBRIG, Joerg, *Revisiting Youth Political Participation, Challenges for research and democratic practise in Europe*, Council of Europe Publishing, 2005, p. 134.
- 2 KOVACHEVA, Sýyka, «Will Youth Rejuvenate the Patterns of Political Participation?», FORBRIG, Joerg (ed.), *Revisiting Youth Political Participation: Challenges for research and democratic practise in Europe*: Estrasburg, França, Council of Europe Publishing, 2005.
- 3 Discurs de Thomas Hammarberg a la 1000a sessió del Comitè de Ministres, Consell d'Europa, 2007.
- 4 SINGLETON, Lianne, *Discovering Democracy, Teaching democracy in the primary school*: <http://www.abc.net.au/civics/democracy/pdf/td_primary.pdf>

